

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyházi Főtanácsunk. Történelmi jelentőségű Főtanácsi gyűlése volt Egyházunknak január hó 12-én. A gyűlésnek két tárgya volt, úgymint a IX. Egyházkör címen szerepelt Duna-Tisza menti Egyházkörnek a bécsi döntés folytán az anyaegyházhoz való visszacsatolása és a püspökválasztó Zsinat idejének és helyének kitűzése. A visszacsatolás ünnepi keretek között történt. *Dr. Kiss Elek* főjegyző, püspökhelyettes szeretettel köszöntötte a visszatérőket, mire *Józan Miklós* püspöki vikárius hasonló melegséggel válaszolt. Ezután a Főtanács a Duna-Tisza menti egyházkörből választott élethossziglan 30 egyházi tanácsost, az Egyházkör által választandó törvényes képviselőkön kívül. Az új tanácsosokat *Simén Dániel* üdvözölte, mire *Dr. Veress Gábor* válaszolt. A püspökválasztó Zsinat idejétől április 27, helyétül Marosvásárhely tűzetett ki. A Főtanács előtti napon az Egyetemes Lelkészkör, az Unitárius Irodalmi Társaság és a Dávid Ferenc Egylet tartotta meg évi közgyűlését. Az ünnepi hangulatot az a tudat zavarta, hogy Egyházunknak mintegy harmada még mindig a határon túl maradt.

Felsőházi képviselőtünk. Folyóiratunk múlt évi utolsó számában (255 l.) megírtuk, hogy *Dr. Varga Béla* püspök és *Dr. Elekes Domokos* főgondnok lemondása folytán a magyar országgyűlés felsőházában Egyházunk egyelőre képviselő nélkül van. Most a felsőház tagjainak a háznagyhi hivatal által 1940. december hónapban összeállított „Név- és Lakásjegyzékéből“ örömmel és megnyugvással állapítjuk meg, hogy *Józan Miklós* atyánkfianak püspöki vikárius-ságról történt lemondása után is, a felsőházi tagsága érintetlen maradt.

Mikó Lőrinc. Ez a név mélyen be van írva Egyházunk történetébe. Két Mikó Lőrincünk volt. Az első a nagypapa, aki az osztrák abszolutizmusnak nyelvünket támadó, Egyházunkat és iskolánkat megsemmisítéssel fenyegető nehéz idejében állott a védelem tűzvonáiban. Ez a Mikó Lőrinc szerkesztette azokat a mély

jogi tudáson alapuló, bátor és önérzetes feliratokat, amelyekre az abszolutisztikus kormány is nem egyszer kénytelen volt meghátrálni. Ugyanilyen nehéz viszonyok között állotta a harcot az unoka: Dr. Mikó Lőrinc is, aki mint titkár állott Egyházunk élén a román uralom idejében. Az ez idő alatt történt püspökváltozások alatt ő képviselte a folytonosságot, s ő keltette a biztonság érzetét. Ő állott legelől a védelmi harcban s az ő jogilag megokolt és kifogástalan szabatossággal és körültekintéssel megírott memorándumainak, feliratainak és tiltakozásainak nagy része van abban, hogy Egyházunk a válságos éveket szerencsésen átélte. Most, amidőn megváltak évek hosszú során, nagy lelkiismeretességgel és tudással végzett egyházi titkári állásától, hogy hűsége jutalmául a kir. ítélőtáblai tanácselnöki díszes állást foglalja el: Egyházunk hálája és a mi szerencsekívánatunk kíséri szépen lendülő pályája további útjaira.

A magánlevelezések, mint történelmi adatok. A historiaírás felelősségteljes irodalmi munka. A történetírás megbízhatósága a forrásanyagtól és a historikus intuitív megérzésétől függ. A forrásanyag ismerete nélkül az események helyes megítélése ki van zárva. A múltra nézve nem ismerem egyházi levéltárunk anyagát. A közelmúltból utalhatok Ferencz József és id. Daniel Gábor főgondnokunk levelezésére. Utalhatok Dr. Boros György püspökünknek az egyházi levéltárba beadott levelezésére. A román uralom alatt a vezetők részéről folytatott levelezéseket egyháztörténeti szempontból oly fontos adathalmaznak tartom, hogy kár volna veszni engedni. A Főhatóság figyelmét ezuton tartom felhívandónak arra, hogy találja módját annak, hogy egyházi vezetőberekünk egyházi vonatkozású levelezései a múltra nézve is és a jövőben is az egyház levéltárába bekerüljenek. A hivatásos történetírók ezt a kérdést részletesebben megtárgyalhatnák és a Főhatóságnak szakszerű útmutatást adhatnának.

Dr. Tóth Gy.

A székely szombatosok. Erdély sokszínű vallási és egyházi történetében több helyen találkozunk a szombatossággal, melyet Ősi András szenterzsébeti székely nemes talált ki a XVI. század végén. Állítólag bánatában az ószövetségben keresett sebzett lelkére gyógyírt, s így született meg benne a szombatosság gondolata. De ami neki vigasztalásul szolgált, az az idők mostohasága folytán sokakra nézve vált a keserűség forrásává. Vallási eltévelyedés s a kereszténység visszafejlődése volt ez a szerencsétlen gondolat, de azért nem érdemelte meg azt a sok üldözést, amely a múltban érte a szombatoszkat s miattuk minket, uni-

táriusokat is. Nem Istentől való volt s ezért talán önmagától is megsemmisült volna. De a folytonos támadások és üldözések még fokozták azt az elkeseredett fanatizmust, amellyel ezen ártatlan kis szekta hívei egyoldalú felfogásukat vallották és gyakorolták. Azokról a megpróbáltatásokról, melyeket mi szenvedtünk miattuk, beszélnek az erdőszentgyörgyi zsinat (1618) és a dézsi egyezség (1638) s ezek következményei. Bár történelmileg ez a kérdés tisztázva van, mégis, mint visszajáró kísértet, ma is felbukkan Dávid Ferenc ellen a szombatosság vádja. De ma már nem féltünk a kísértetektől.

Ennek a bánatban fogantatott szektának annyi félreértésre, annyi szenvedésre és üldözésre alkalmat adó szomorú története most lezárult. Az idők folytán számuk leapadt. Csupán Udva hely vármegye egy kis falujában: Bözödújfaluban maradt meg hírmondónak néhány család, akik már egészen a zsidóságba mentek volt át. Most belátták, hogy a mai világban létjogosultságuk megszűnt. Ezért visszatértek ősi keresztény hitükre, s bár eredetileg nem mindnyájan az unitárius egyházból tértek volt át, most unitáriusokká lettek. Úgy értesülünk, hogy Ütő Lajos keresztúrköri esperes 90-et keresztelt meg és vett fel az unitárius egyházba.

Az unitárius irodalom. A „Kisebbségi körlevél“ című folyóirat, mely a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet közleményeit foglalja magában, a folyó évi januári 1. számában „A magyar tudományos élet Erdélyben 1918—1940.“ cím alatt az unitárius irodalomról ezeket írja: „Az unitáriusok tudományos tevékenységét gazdag szellemi hagyományok támasztották alá. A közel 80 éves „Keresztény Magvető“ ma Erdély legszínvonalasabb vallástudományos folyóirata. Az unitárius tudósok közül Borbély Istvánt, Gál Kelemt, Kelemen Lajost, Kiss Ernőt, Kiss Eleket, Vári Albertet, Szentmártoni Kálmánt, Szent-Iványi Sándort, Ferencz Józsefet, Boros Györgyöt, Balázs Ferencet és Fikker Jánost stb. említjük meg. Tudományos társulataik: a Dávid Ferenc és az Unitárius Irodalmi Társaság nagy múltra tekinthet vissza. Lapokat és könyveket adnak ki, pályatételeikkel pedig az unitárius magyar múlt nagy alakjainak állítanak emléket. Munkásságuk szép eredménye Boros György Brassai monografiája és Gál Kelemen 1935-ben megjelent több mint ezeroldalas, hatalmas kultúrtörténeti műve: „A kolozsvári unitárius kollégium története.“ Ugyancsak neki köszönhetjük az 1936-ban megjelent „Ferencz József (unitárius puspök) és kora“ c. félezer oldalas egyháztörténeti munkát.“ Bár sem az írók névsora, sem a jelentősebb irodalmi termé-

kek felsorolása nem teljes, mégis hálásak vagyunk a méltató sorokért akkor, amikor annyiféle támadás ellen kell állandóan védekeznünk. Különben e korszak irodalmi törekvéseinek és termékeinek a rendszeres feldolgozásával még magunk is adósok vagyunk.

Az elfelejtett János Zsigmond? Szeliden ez az értelme a „Református Élet“ című lap ez év január 1-i számában megjelent cikknek, melyet a fejedelem emlékének szentel. A múlt év jubiláló alkalmairól ír a szerző s röviden felsorolja mindazokat a magyar nagyságokat, akikre kegyelettel gondolt vissza a hálás emlékezet. János Zsigmond, úgy véli, kimaradt a felidézettek sorából, s szinte rohan, hogy egy-két vonással, talán helyettünk is, lerója a kötelességét. Írása azonban inkább kegyelet-sértés, mint elismerő tisztelet. Csaknem bocsánatot kér, hogy Szent Lászlóval és Mátyás királlyal egy kalap alatt kell megemlítsse. Történelmi szemlélete és megítélése az árny uralkodóról, ki kiülve az olasz vérből, megfejtethetlen módon unitáriussá lesz?! teljesen elfogult és hamis. Megemlékezése nem a valódi fejedelemről szól, hanem a felekezeti-tieskedő tendenciák vágyálmaiban eltorzult emberről, amit önérzetes visszaütés nélkül ma alig tűrhet el a tárgyilagos magyar történetírás. Nem tartjuk önmagunkhoz méltónak perbeszállni apró felburjánzó jelenségekkel, s így ezt a ferde beállítású írást sem áztatjuk el a cáfolat bontó vizében, csak azt állapítjuk meg, hogy igenis történtek János Zsigmondra való visszaemlékezések, melyeknek országos visszhangját csak a történelem dübörgő szekerének zaja tépte meg. A cikk tendenciájára csak annyit, hogy van valami figyelemreméltó abban, ha valakit sokat szídnak. (S. D.)

Unitárius karácsonyi ajándék érkezett az Erdélyi Helikon könyvbarátainak részére Kriza János „Tájszótár“-ának közrebocsátásával. Izléses, hófehér abaposztó kötésben, címlapján kék égből cikázó fehér galambok üzenetével jelent meg e karácsonyi békét árasztó kis ajándék-könyv, melybe a gyűjtő a székelyföldi tájszavak mellé a találós mesék egy bájos kis csokrát is beillesztette. A meleg ajánló sorokban olvassuk, hogy Kriza püspök, aki egész életét a „Vadrózsák“ összegyűjtésének szentelte, „jött rá először arra az igazságra, hogy a különböző erdélyi tájak szavai éppen úgy kifejezői Erdélynek, mint a balladák, dalok, mondások, rigmusok. Gyűjtés közben ébredt rá, hogy nemcsak az elfoszló, halhatatlan dalt kell megfognia, de a nyersanyagot is, amelyből ennek a dalnak illékony anyaga felpárázik“. A Vadrózsák“-ban a „lelket“ a „Tájszótárban“ a lélek alabástrom edényét, a „testet“ mutatja be a gyűjtő. Nekünk külön érték és öröm, hogy ez ajándékkönyvben egy kiváló unitárius férfiú halhatatlan munkáját ismeri el a hálás utókor. (S. D.)

Szerkesztésért felel: **Vári Albert.**

Felelős kiadó: **P. Szentmártoni Kálmán.**

„Pallas“ könyvnyomda Kolozsvárt, Bolyai-utca 3. sz. Telefon: 11-58.

Felelős vezető: **Kahlfürst Imre.**